

Frolíková-Kalischová, Drahomíra

Pohřebiště z 10. století v Praze-Střešovicích – předběžná zpráva

Archaeologia historica. 2014, vol. 39, iss. 1, pp. 315-329

ISSN 0231-5823 (print); ISSN 2336-4386 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/130294>

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

POHŘEBIŠTĚ Z 10. STOLETÍ V PRAZE-STŘEŠOVICÍCH – PŘEDBĚŽNÁ ZPRÁVA

DRAHOMÍRA FROLÍKOVÁ-KALISZOVÁ

Abstrakt: Příspěvek zveřejňuje první výsledky výzkumu „staronového“ raně středověkého pohřebiště v okruhu hospodářského zázemí Pražského hradu. Pohřebiště, z něhož sedm hrobů odkryl a dalších pět narušil I. Borkovský v roce 1924 a které pak na téměř devět dalších desetiletí zůstalo pozapomenuto, bylo se svými 49 číslovanými hroby součástí velkého pohřebiště zničeného při těžbě hlíny v bývalé strahovské cihelně. **Klíčová slova:** pohřbívání – raný středověk – zázemí Pražského hradu – 10. století.

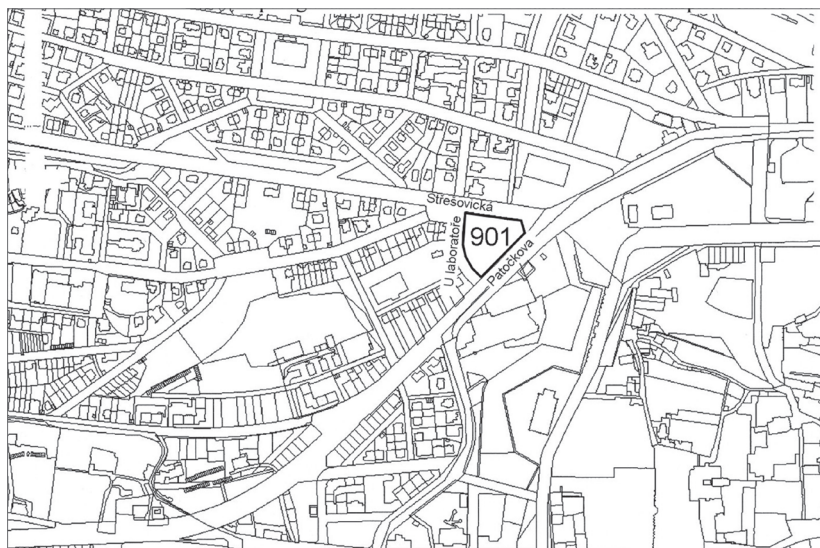
A 10th-Century Burial Ground in Praha-Střešovice: Preliminary report

Abstract: This contribution presents the first results of research into an “old-new” early-medieval burial ground found in the hinterland of Prague Castle. Seven graves were unearthed and five disturbed by I. Borkovský in 1924. The burial ground subsequently fell into oblivion for almost ninety years. With 49 numbered graves, it made a part of a larger burial ground destroyed by a former Strahov brickyard during clay mining.

Key words: burial – early Middle Ages – Prague Castle hinterland – 10th century.

Úvod

Pražská čtvrť Střešovice leží na jižním až jihovýchodním svahu na levém břehu potoka Brusnice, levobřežního přítoku Vltavy. Lokalita je na severní straně ohraničena zářezem Střešovické ulice, na straně západní ulicí U Laboratoře lemovanou předválečnými domy a vilami, na jižní prudším sklonem svahu, na němž jsme už nenacházeli žádné objekty, a na východní 4 m hlubokým snížením po bývalé strahovské cihelně. Název lokality Triangl pochází ze stavebního projektu, jenž byl v roce 2012 příčinou archeologického výzkumu na trojúhelníkovité parcele 901. Na protějším břehu Brusnice se rozkládá Pražský hrad s předhradím Hradčany; ze zkoumané plochy je jižním směrem výhled přímo na dominantu Loretánského náměstí – Černínský palác. Prostor mezi potokem pod barokními hradbami Hradčan a Střešovicemi na svahu nad ním byl od 18. století těžen strahovskou cihelnou (obr. 1). Z 19. století pocházejí zaznamenané nálezy

Obr. 1. Poloha lokality Triangl. Podle <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx>.

Abb. 1. Lage der Fundstelle Triangl. Nach <http://sgi.nahlizenidokn.cuzk.cz/marushka/default.aspx>.

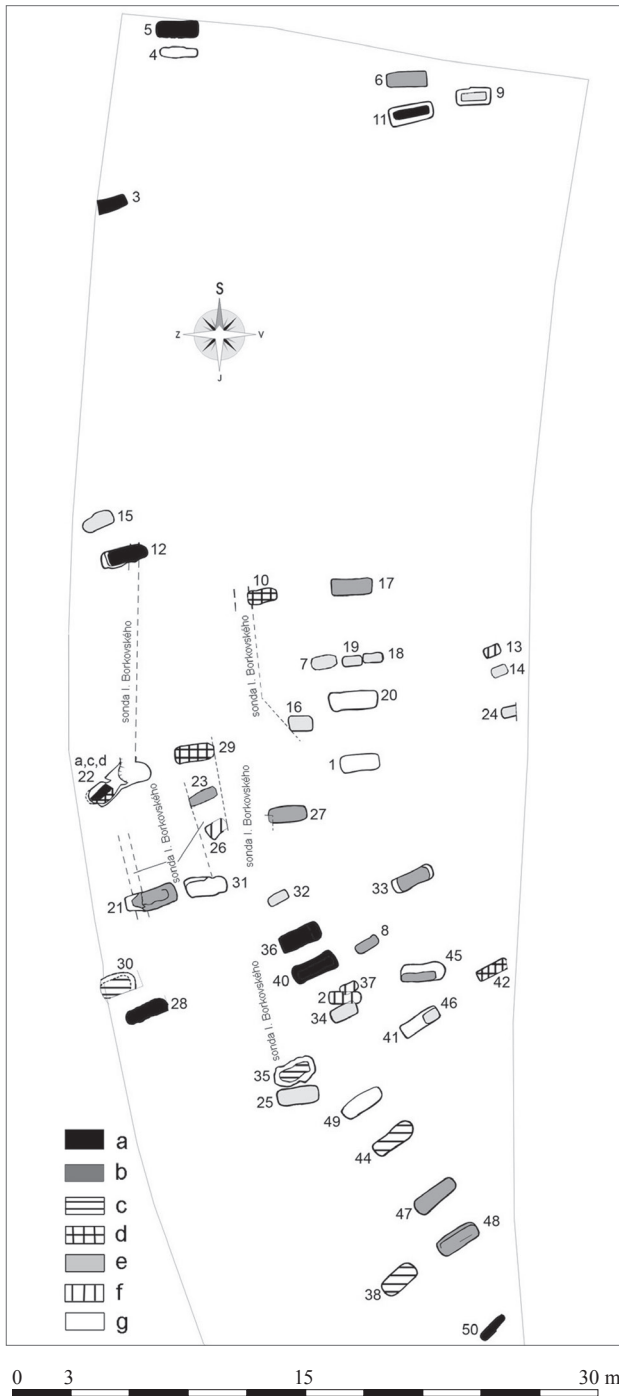
kostrových hrobů s částečným obložením kameny, z nichž některé byly vybaveny nádobami, skleněnými, jantarovými a polodrahokamovými korálky, v jednom případě sekerou a ostruhami (naposledy souhrnně Tomková 2006, 106–110). Jednotlivé předměty z hrobové výbavy byly nedávno nalézány při sledování výkopů tunelu Blanka v druhotné poloze, ve výsypce nepoužité hlíny z cihelny (Tomková–Stránská 2011, 554). Na parcelu 901 umístila K. Tomková pohřebiště, o němž napsal I. Borkovský: „*Severně od Černínského paláce a od Panenské byly v roce 1924 na začátku Střešovické ulice na rohové parcele zjištěny hroby z doby knížecí, zkoumané Státním archeologickým ústavem. Bylo to pohřebiště řadové a patřilo do 10. stol., vcelku však až do 11. stol.*“ (Borkovský 1969, 37; 1972, 41). Z jeho výzkumu nebyla zachována dokumentace ani nálezy.

Lokalita se rozkládá v místě zrušené zahrádkářské kolonie, proto půdní pokryv tvořila tmavá humózní zahradnická hlína o mocnosti 20–30 cm, v hloubkách 20/30 až 40/50 cm střídaná hnědou slabě písčitou hlínou s řídkými valouny, která hlouběji přecházela ve světlou písčitou spraš s hojnými valounky křemenců nebo křemitých pískovců a úlomky opuky, jež se do ní dostaly v minulosti splachy z výše položených míst střešovického hřbetu, na nichž tyto podložní horniny vystupují na povrch. Nadmořská výška se pohybovala od 282,056 v jižním cípu plochy do 284,749 m v severozápadním.

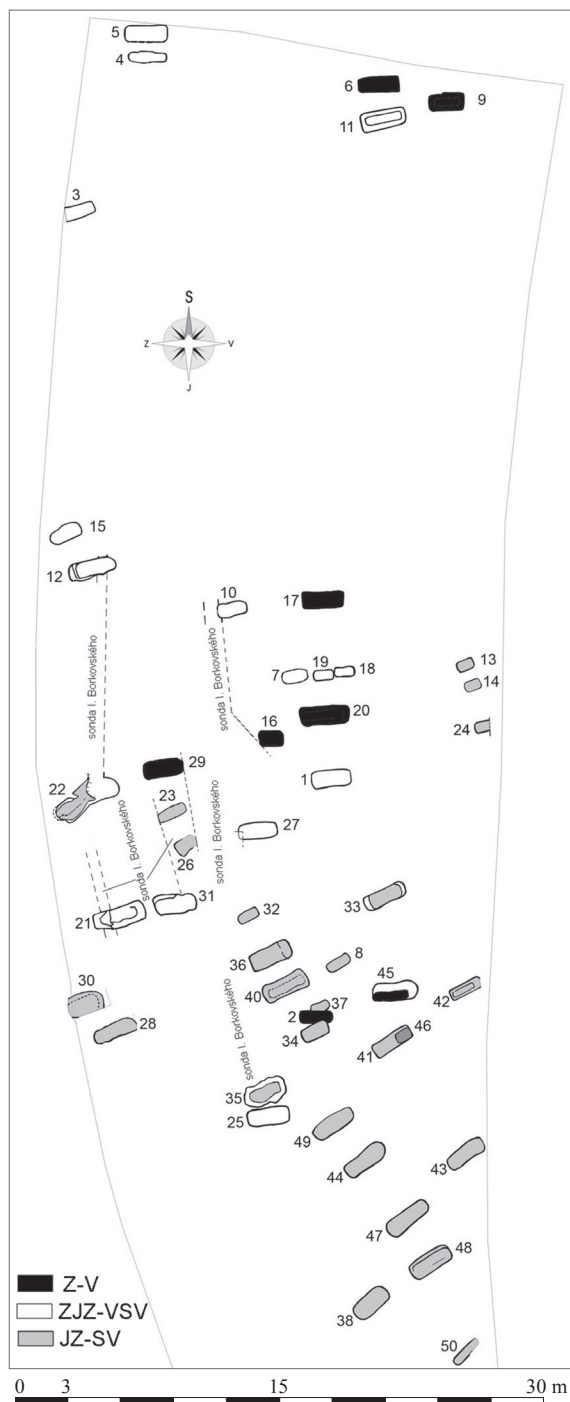
Při výzkumu v roce 2012 byly nalezeny jámové objekty z několika období pravěku, 49 hrobových jam raně středověkého pohřebiště, jeden hrob kultury únětické (H 39) a četné novověké až recentní zásahy, včetně devíti liniových výkopů, v nichž jsme identifikovali sondy I. Borkovského z roku 1924 (obr. 2). Tím bylo lokalizováno jím zkoumané „ztracené“ pohřebiště. Již při výzkumu prvního z hrobů narušených jeho sondáží (H 12) jsme objasnili příčinu, proč neexistují nálezy ani dokumentace: I. Borkovský totiž objevené kostry i s nálezy nechal překryt térovým papírem a opět zasypat. V zásypech se objevoval materiál od pravěku až po rok 1924 (jednokorunová mince). Bohužel Borkovského výkopy často nerespektovaly obrysy zkoumaných objektů, např. hrobové jámy mají výrazně zešíkmené kratší stěny, jaké hroby Borkovským neporušené nemají. Také si nemůžeme být jisti, zda hrobová výbava byla ponechána „in situ“, nebo s ní bylo manipulováno. Později bylo zjištěno, že výzkum byl zřejmě vyvolán záměrem Alice a Jana Masarykových na zakoupené parcele postavit rodinný dům pro vlastní bydlení. Pravděpodobně po objevu hrobů sondáží se předpokládalo, že dojde k plošnému výzkumu, a proto byly hroby (snad před zimou) zakryty a zasypány. Ze stavebního záměru však sešlo, parcela se vrátila městu Praze a hroby zůstaly nedokumentovány a pozapomenuty.

Hroby jsme tedy nacházeli v pásu západovýchodního směru podél ulice U Laboratoře; v jeho střední části byla plocha bez hrobů. Domnívám se, že příčinou této absence je novověké až recentní zarovnávaní terénu, který byl v těchto místech původně zřejmě vyšší. Jeho středem navíc vedl vojenský zákop lemovaný cestou z doby prusko-rakouských válek o dědictví habsburské.

Prozkoumaná část pohřebiště poskytla 52 antropologicky hodnocených jedinců (Stránská 2014, 331–345) z nichž 46 bylo pohřbeno v samostatných hrobových jámách, v dvojhrobu H 7 byla uložena dvojice dětí pohřbených pravděpodobně současně, v hrobě H 41 dospělého jedince ležela v nohách lebka dítěte (H 46), ve vícenásobném hrobě H 22 byli pohřbeni dva dospělí jedinci, dítě a dolní končetina dalšího dospělého; H 43 byl prázdný (obr. 2). Antropologicky nehodnotitelné byly části kostí nohy dalších jedinců, přiložené v dětských hrobech 32 a 38: v hrobě 32 femur dospělého a patní kost nedospělého jedince, v hrobě 38 pravý femur a levá ulna dospělého. V případě kostí přidaných v H 38 je dosti pravděpodobné, že jde o zbytek zničeného únětického hrobu, neboť v jeho zásypu se našel větší počet bronzových korálek a zlomek náramku únětické kultury. Mimo hrobové jámy byly nalezeny další zlomky kostí dětí i dospělých, které mohou pocházet jak z raně středověkých hrobů zničených novověkými a recentními zásahy, tak z hrobů únětických, a proto ani ony nebyly antropologicky hodnoceny.

Obr. 2. Pohlaví a stáří pohřbených. Kategorie: a – muži, b – ženy, c – juvenis, d – Infans III, e – Infans II, f – Infans I (do 1 roku), g – dospělý. Grafika autorka.
 Abb. 2. Geschlecht und Alter der Bestatteten. Kategorien: a – Männer, b – Frauen, c – Juvenis, d – Infans III, e – Infans II, f – Infans I (bis 1 Jahr), g – Erwachsene. Grafik von der Verfasserin.

Obr. 3. Orientace hrobových jam. V hrobě 22 jsou dva dospělí jedinci orientováni JZ–SV a dítě v nohách hrobu SV–JZ, v hrobě 46 ležel pouze fragment dětské lebky a o orientaci nelze hovořit (viz text). Grafika autorka.

Abb. 3. Orientierung der Grabgruben. In Grab 22 befinden sich zwei erwachsene Individuen mit einer Orientierung nach SW–NO und ein Kind mit NO–SW-Orientierung, in Grab 46 lag nur das Fragment eines Kinderschädels und von einer Orientierung kann nicht gesprochen werden (siehe Text). Grafik von der Verfasserin.

Orientace hrobů (obr. 3)

Orientace hrobů kolísala od západu-východní po orientaci JJZ–SSV. Přesné rozdělení vypadá takto: 8 hrobů bylo uloženo hlavou k západu (azimut 280–260°), 15 hrobů hlavou k ZJZ (azimut 255–240°), 24 hrobů hlavou k jihozápadu (azimut 235–215°) a jeden hlavou k JJZ (azimut 210–195°). Dva z dětských pohřbů byly uloženy v nohách pohřbu dospělého, jeden z nich lebkou k SV, tedy s opačnou orientací (H 22), ve druhém ležela jen lebka (H 46) a není jisté, zda šlo o pohřeb s opačnou orientací, nebo jde o druhotné uložení. Protože nebyl zjištěn azimut větší než 270° na jedné straně a menší než 210° na straně druhé, je možno obě krajní orientace připočíst ke dvěma početnějším skupinám pohřbů. Obě se od sebe liší nejen orientací, ale také uspořádáním a polohou: 25 hrobů orientace JZ–SV se soustřeďuje v jižnější části pohřebiště a tvoří řady příbližně severojižního směru, zatímco 23 hrobů s orientací blížící se směru Z–V bylo rozptýleno v severnější části pohřebiště a jejich rozložení je nepravidelné, spíše skupinové. Ve střední části se setkávají hroby obou orientací. Chronologický význam orientace podporuje jediná zjištěná superpozice staršího hrobu 2 s hroby 34 a 37 (viz dále).

Tvar a rozměry hrobových jam (tab. 1)

Hrobové jámy byly většinou obdélného tvaru se zaoblenými rohy, mírně zešíkmenými stěnami a zhruba rovným dnem. Nehodnotitelných je 15 hrobů (H 8, 14, 22, 23, 26, 35, 37, 41, 43, 46, 49, 50), které měly hrobovou jámu nerozpoznatelnou nebo rozpoznanou jen z malé části, protože šlo buď o hroby příliš mělké (H 8, 14) nebo silně porušené výkopem I. Borkovského (typicky H 22, 35) anebo uložené ve výplni pravěkého objektu (H 26), případně narušené kořený stromů (H 23) nebo jinými pozdějšími zásahy včetně kombinace výše vyjmenovaných příčin. Hloubky se pohybují od relativní nuly, kdy kostra byla odkryta v úrovni povrchu podloží (dětský H 14), po 66 cm, přičemž většina hloubek osciluje mezi 20 až 50 cm. Takto relativně mělké uložení zemřelých je běžné na mladohradištních pohřebištích. Protože hroby byly hloubeny ve svahu, vykazovala jejich dna výškový rozdíl mezi úrovní za hlavou a za nohama, často až 10 cm. U hrobů vykopaných I. Borkovským je nutno brát tvar a rozměry hrobové jámy s rezervou, nikoliv jako plnohodnotný údaj. Obvyklá šířka hrobové jámy u dna se pohybuje mezi 50 a 80 cm, větší šířka se objevuje většinou v hrobech se stopami po dřevěné rakvi (H 1, 42) nebo s kamenným obložním. Volný prostor za hlavou a za nohama obvykle měřil 20–30 cm. Délky přes 230 cm se pojí s narušením hrobu nebo opět s vnitřní konstrukcí (rakev v H 36, 40, rakev i kameny v H 20, 44, 48). Dá se říci, že hroby dospělých byly prostorné, ale až na výjimky (H 11, 47) nikoliv nadměrně velké. Zjištěné zdánlivě úzké jámy dospělých (H 4, H 8, H 50) jsou jen spodní částí mělké hrobové jámy nebo otiskem rakve, přičemž větší horní část byla odstraněna s ornici. Zvláštností je na povrchu nadměrně velká hrobová jáma H 45, v níž byla mrtvá uložena po straně jámy do zahlobené části o velikosti přiměřené tělu, a na „schod“ takto vzniklý byly kladeny kameny. Mezi dětskými hroby lze k jámám nadměrné velikosti počítat H 2, H 9, H 15, H 25, H 29 (u něj však velikost může být zpochybněna kvůli Borkovského výkopu) a H 42. U hrobů 42, 15 a 9 jde o velkou jámu pro vloženou menší dřevěnou rakev. Nejhlubší hrob na pohřebišti (H 38, 66 cm) patřil jedinci na rozhraní dětství a tehdy chápané dospělosti (Infans III/Juvenis, 12–15 roků).

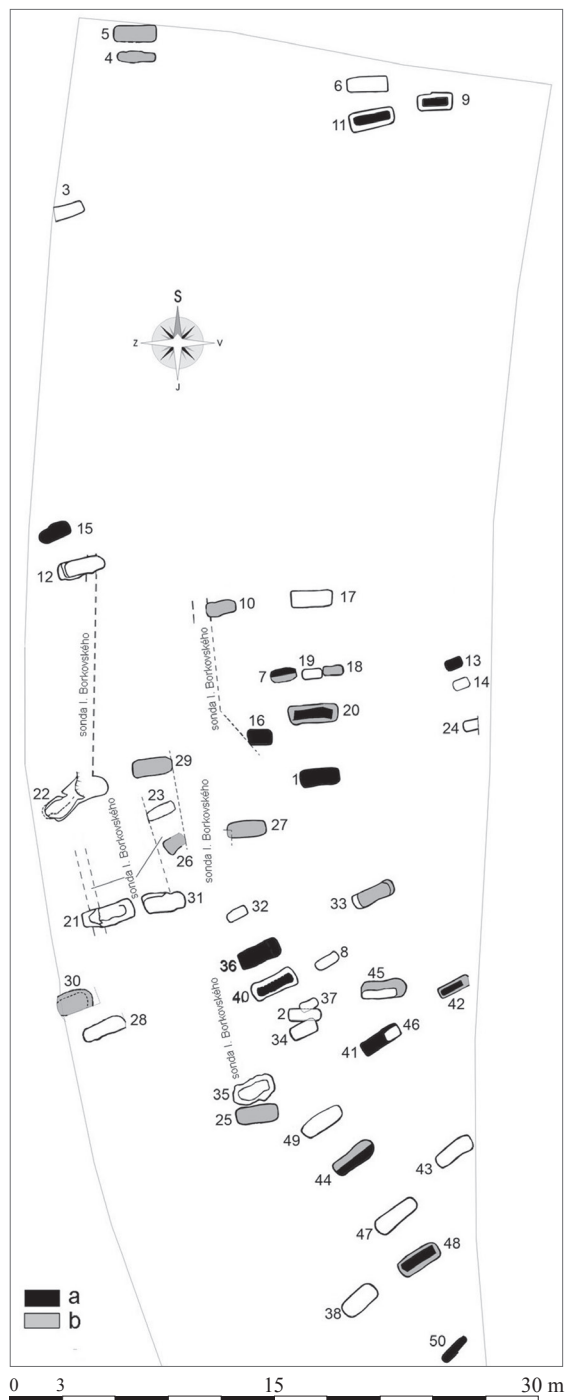
Poloha těla a úprava hrobových jam (obr. 4)

Zemřelí byli ukládáni v natažené poloze na znaku, lebkou na týlu, s rukama podél těla a nohama nataženými. Odchyly v poloze lebky a rukou jsou většinou vysvětlitelné jejich posunem v primárně dutém prostoru, v některých případech došlo k posunu způsobenému činností zemních živočichů (kosti levé nohy v H 10, kosti pravého bérce v H 28 a 36). Nebyly zjištěny žádné projevy záměrných postmortálních zásahů na uložení pochovaných, kromě druhotně uložených částí těl ze starších pohřbů v nové hrobové jámě, jež byly vyjmenovány výše. V žádném z hrobů nebyly rozpoznány protivampýrské praktiky, je ovšem nutno brát v úvahu, že většina koster byla dochována v poměrně špatném stavu.

č. hr.	orientace	jáma povrch (v cm)	jáma dno (v cm)	hloubka (v cm)	antropologie	výbava
1	250°, ZJZ-VSV	218 × 80–90	210 × 80–90	35	dosp., nad 50 r.	
2	270°, Z-V		166 × 64	30	dítě, 6–12 měs.	
3	240°, ZJZ-VSV	? × 74–60	? × 70–58	20–25	muž, nad 50 r.	
4	255°, ZJZ-VSV		200 × 54	15–25	dospělý	
5	255°, ZJZ-VSV	225 × 85	220 × 64	20–25	muž, nad 50 r.	
6	260°, Z-V	225 × 71–81	216 × 65–75	30–40	žena, 35–50 r.	pár esovitých záušnic u lebky, nožik u pasu
7a	240°, ZJZ-VSV	137? × 60–75	112? × 60–75	nad 7b	dítě, 2–3 r.	
7b				23	dítě 1,5–2 r.	
8	220°, ZJZ-VSV	víc než 140 × 50	část 125 × 40	10	žena, adultus II	
9	260°, Z-V	193 × 94	180 × 80	30–35	dítě, 2–3 r.	
10	250°, ZJZ-VSV	? × 50–70	180 × 75	30	dítě, 9–10 r.	
11	240°, ZJZ-VSV	250 × 100–90	237 × 85–78	50	muž, nad 50 r.	
12	250°, ZJZ-VSV	?	200 × 80–50?	25	muž, nad 50 r.	
13	225°, JZ-SV		87 × 50	9–13	dítě, 2–6 měs.	7 esovitých záušnic
14	225°, JZ-SV			0	dítě, 1–2 r.	
15	240°, ZJZ-VSV	180 × 82–70	135 × 60–50	33	dítě, 3–4 r.	
16	260°, Z-V	130 × 80	105 × 60–55	25	dítě, 3–4 r.	náhrdelník z 8 gombíků, 10 kovových korálků, kaptorga
17	260°, Z-V		220 × 82/87,5	30	žena, 20–35 r.	3 esovité záušnice u lebky, karneolový korálek a nožik u pasu
18	250°, ZJZ-VSV	splývá s H 19	110 × 50	7	dítě, 1,5–2 r.	
19	250°, ZJZ-VSV	splývá s H 18	108 × 47	17	dítě, 1,5–2,5 r.	
20	260°, Z-V	273 × 100	233 × 88–85	47?	dospělý	
21	250°, ZJZ-VSV	306 × 110	212 × 60	55	žena, adultus II+	
22a	230°, JZ-SV			40	muž, 20–35 r.	
b	končetina v druh. pol.				20–35 r.	
c	50°, SV-JZ				dítě, 5–7 r.	
d	230°, JZ-SV			48	dospělý	nožik vlevo
23	240°, ZJZ-VSV		? × 55	10	žena, nad 50 r.	2 esovité záušnice u lebky vlevo, nožik pod L kolenem (posunutý)
24	230°, JZ-SV		přes 88 × 50	16	dítě 1,5–2 r.	
25	250°, ZJZ-VSV	235 × 96	220 × 84	21	dítě, 5–6 r.	3 jantarové korálky a 1 skleněný u čelistí, vědro v nohách
26	230°, JZ-SV		? × 60–70	50	dítě, novorozeně	hrnec a rozdrčená skořápka vajíčka
27	250°, ZJZ-VSV		217 × 75	30	žena, nad 50 r.	

28	235°, JZ–SV		240? × 60	15	muž, 35–50 r.	
29	270°, Z–V		220? × 80	25	díť, 10–12 r.	zlomky 8 esovitých záušnic u lebky
30	235°, JZ–SV		180 × 95	42	juvenis–adultus I	
31	250°, ZJZ–VSV		218 × 66/84	52	dospělý	nůž u L předloktí, kování vědra v nohách
32	225°, JZ–SV	115 × 50	105 × 40	4–10	díť, 1–1,5 r.	
	2 kosti v druh. pol.					
33	230°, JZ–SV	244 × 70/80	194 × 59/70	55	žena, 35–50 r.	nůž u vnitřní str. P femuru
34	220°, JZ–SV	160 × 72		40	díť, 4–5 r.	
35	230°, JZ–SV	?	182 × 60/75?	35	díť–juv., 13–15 r.	
36	230°, JZ–SV	238 × 104–95	232 × 93	55	muž, nad 50 r.	nůž u levé nohy/ ruky
37	220°, JZ–SV	?	100 × 45	12	díť, 6–12 měs.	
38	220°, JZ–SV	220 × 100	180 × 80	66	díť–juv., 12–15 r.	nůž u L zápěstí, rozdrčená skořápka vajíčka u L chodidla
	končetina v druh. pol.					
40	225°, ZJZ–VSV	263 × 90–110	250 × 75–95	23–32	muž, 20–35 r.	nůž u L boku, ostruhy na patách
41	225°, JZ–SV	234 × 72.79	224 × 67–70	25–30	dospělý	
42	230°, JZ–SV	? × 56	185 × 56	17	díť, 6,5–8 r.	rozdrčená skořápka jednoho vajíčka u každé nohy
43	225°, JZ–SV	230 × 80–85	210 × 70	20–23	–	
44	225°, JZ–SV	260 × 82–98	244 × 68–78	33	juvenis–adultus I	nůž u L femuru
45	265°, Z–V	256 × 91–100	194 × 45	37	žena, nad 50 r.	
46	lebkou k V	87 × 47–55	80 × 45–55	17	díť, inf. II	
47	225°, JZ–SV	269 × 75–96	247 × 60–81	40–45	žena, 35–50 r.	16 záušnic s očky, 3 prstýnky, 14 korálků: 4 skleněné, 5 jantarových, 2 nože
48	225°, JZ–SV	249 × 100	240 × 80	38	žena, nad 50 r.	
49	230°, JZ–SV	250 × ?	230 × 66?	30	dospělý	
50	210°, JJZ–SSV	?	přes 180	0–17	muž, 20–35 r.	

Tab. 1. Orientace a rozměry hrobových jam, výbava pohřbených.
 Tab. 1. Orientierung und Maße der Grabgruben, Ausstattung der Bestatteten.

Obr. 4. Použití dřevěných schrán nebo obložení kameny uvnitř hrobových jam: a – stopy dřeva, b – kameny. U hrobů 7, 11, 20, 33, 40, 44, 45 a 48 rozložení barevných ploch zároveň ukazuje rozmístění kamenů a/nebo dřeva uvnitř hrobové jámy. Grafika autorka.
 Abb. 4. Verwendung von Holzkisten oder Steinverkleidungen im Innern der Grabgruben: a – Holzspuren, b – Steine. Bei den Gräbern 7, 11, 20, 33, 40, 44, 45 und 48 zeigen die Farbflächen gleichzeitig die Verteilung von Steinen und/oder Holz im Innern der Grabgrube an. Grafik von der Verfasserin.

Přítomnost dřeva jsme zachytili v 15 hrobech. Projevovала se na stupnici od relativně cestlivě zachovalých zbytků prken (H 13, H 15, H 42, H 48, H 50) přes dřevěná vlákna či drf (H 7, H 16) po pouhý vyrýsovaný obrys v podobě tmavšího pruhu zeminy (H 1, H 11, H 40, H 41, H 44) nebo jen jako menší zdánlivě zahloubený prostor vyplněný tmavší hlinou ve světlém zásypu celého hrobu (H 9, H 20, H 36). Nelze z nich však vyvodit, o jaký typ konstrukce šlo. Nejlépe zachované kusy pocházely z rovných prken, půdorysy vyrýsované zachovalými zbytky dřeva (H 13, 48) rovněž ukazují pravoúhlý vnější obrys, jen na některých příčných řezech se proužek tmavší hlíny jevil na bocích jako mírně šikmý až obloukovitý (H 36, H 40), což bylo zřejmě způsobeno sesunem hmoty dovnitř dutého prostoru. Nejčastěji byly zachyceny boční dlouhé i krátké dřevěné stěny, existenci spodního prkna naznačují příčné řezy v H 11 a H 41, spodní i horní prkno se podařilo zachytit na podélném řezu v H 15. V dětském dvojhrobu 7 byly prkny odděleny horní a spodní pohřeb. V žádném hrobě se nenalezla výdřeva celé šířky a délky hrobové jámy, tedy stacionární konstrukce vyráběná uvnitř hrobové jámy (Tomková 2005, 161), ani rakev z kmene stromu. Vznik menšího pravoúhlého obrisu na spodku hrobové jámy vyplněného tmavší hlinou uvnitř světlého zásypu z hlíny vykopané při hloubení hrobové jámy ukazuje, že zemřelí byli pochováni v přenosné rakvi, sestavené víceméně na míru z prken spojených stolařskými spoji bez použití kovových hřebíků nebo pásů (Unger 2011, 152). Přítomnost dřeva v hrobové jámě bývá často doprovázena důsledky působení dřevokazných hub na kosti (Staššíková–Štukovská–Fabiš–Thurzo–Korytářová–Reinprecht 1994). Na pohřebišti Triangl se jejich činnost projevila zejména degradací kostní hmoty v oblasti hrudníku a kloubních hlavic dlouhých kostí v hrobech dospělých (H 1, H 20, H 36, H 40, H 41, H 44). V hrobech vykopaných I. Borkovským se zachovala pouze vlákna dřeva mezi žebry kostry v H 16. V hrobech, v nichž bylo dřevo zachováno relativně dobře, nebyly houbou zasaženy ani kosti (H 7, H 13, H 15, H 16, H 42, H 48, H 50). Kostra v hrobě 11 nevykazovala známky poškození, ač dřevo bylo z většiny zteřelé; snad myš, jejíž dobře patrná chodbička vedla přesně podél stěn zahloubení pro rakev, mohla způsobit nějakou změnu půdního chemismu nevhodnou pro růst houby. Podle analýzy P. Kočára a R. Kočárové bylo používáno dřevo borovice (v hrobech 3, 15, 42, 48 a 50), v hrobě 15 doplněné jiným jehličnanem (určení jedle/smrk) a v hrobě 42 jedlí a rovněž jedlí/smrkem. Toto zjištění je v souladu s výsledky analýz dřeva z hrobů na Levém Hradci (Kočárová–Kočár–Kaplan 2012, 351) a z pohřebišť v Klecanech (Kočárová–Kočár 2010, 27–28).

Technicky méně náročnou úpravu hrobu představuje použití kamene, který se objevil v 16 hrobech. Na lokalitě byl používán kámen místního původu, tj. opuka, pískovec, případně křemec, většinou velké nebo středně velké kameny. Jeden osamocený kámen se objevil v dětském hrobě 18 vpravo u lebky, jinak se kameny vyskytovaly ve smysluplnějších polohách: v H 25 vyplňoval shluk kamenů prostor za nohama dětského hrobu v jámě velikosti pro dospělého, v některých hrobech s rakvemi plnily funkci jakéhosi těsnění nebo výplně prostoru mezi rakví a stěnou hrobu (H 42 kameny po bocích rakve, H 48 kámen za nohama rakve, H 20 v úrovni nad rakví stály tři velké balvany za nohama a tři ležely na dně za hlavou, v H 44 kromě dvou menších kamenů po bocích stál velký kámen na dně jámy za hlavou a za nohama, třetí kámen stál výše v zásypu za nohama). Je otázkou, zda křemencové kameny v hrobě 33 mohly mít zvláštní význam, neboť tento hrob byl druhý nejhlubší a dva kameny ležely zčásti na pažích, třetí pak u nohou. Nehodnotitelný je výskyt kamenů v hrobech odkrytých I. Borkovským, neboť nelze určit, nakolik zůstala zachována jejich prvotní poloha: H 21 se třemi kameny u pravého boku, H 26 se třemi křemencovými kameny vpravo u nohou, H 27 s kameny u lebky vlevo a H 29 se dvěma kameny v nohách. Úplné obložení se zachovalo v hrobě 30, v H 10 s porušením u levé nohy posunutě snad činností živočichů a s kamenem za hlavou odsunutým na opačný konec Borkovské sondy; dětský dvojhrob 7 byl nejen obložen, ale i překryt v oblasti pánve. Hroby 4 a 5 v době odkryvu měly obložení nesouvislé, některé kameny však vyčnívaly nad povrch skryté plochy a je pravděpodobné, že chybějící části byly vytrženy při strojové skrývce. Hrob 45 měl kameny nesouvisle pokrytý zvýšený „schůdek“ po levé straně, dva kameny spadly na kostru a rozbily její levý spánek. Pět hrobů mělo úpravu s rakví i kameny.

V hrobových jámách jsme nenašli žádnou stopu po vztyčeném kůlu, v hrobech 20 a 44 stály v nohách velké kameny svisle vztyčené, jež snad mohly sloužit jako podklad stély označující

hrob nad zemí, u ostatních je třeba předpokládat přirozené označení povrchovým rovem, výsadbou nebo jiným způsobem, jenž nezanechává stopy (Frolíková-Kaliszová 2000, 332; Tomková 2006, 160).

Vícenásobné pohřby a superpozice

Na celém pohřebišti jsou vícenásobné pohřby zcela ojedinělé. Dvojhrob H 7 mladšího dítěte pod starším (oba ve věkovém rozmezí 1,5 až 3 roky) měl společné kamenné obložení až překrytí a těla byla od sebe oddělena dřevěným prknem. Úprava patrně současného pohřbu naznačuje současné úmrtí, snad na nemoc, blízkce příbuzných dětí, nejpravděpodobněji sourozenců. Hrob 22 obsahoval dokonce pozůstatky čtyř jedinců: k levé stěně hrobu byla odsunuta pravá dolní končetina dospělého v anatomické souvislosti, avšak ventrální stranou dolů, vespod byl uložen blíže neurčitelný dospělý s nožikem u boku, nad ním dítě v obrácené poloze hlavou k východu a nad nimi muž věkové kategorie *adultus*. Oba dospělí byli uloženi nad sebou v poloze na znaku a orientováni shodně, takže kromě druhotně uložené nohy mohli být tři jedinci pohřbeni jednorázově nebo v nevelkém časovém rozestupu. V případě hrobů 41 a 46, v nichž byl dospělý pohřbený v rakvi a nad rakví položená lebka dítěte, je možný dvojitý výklad, buď že z původního dětského pohřbu narušeného novým výkopem byla druhotně uložena nad rakev pouze lebka, nebo že dítě bylo současně nebo o něco později pohřbeno do hrobu dospělého příbuzného nad jeho rakev v obrácené poloze, přičemž kosti obou jedinců byly stráveny spolu se dřevem rakve působením dřevokazných hub. Dvojitý výskyt obrácené polohy dítěte v hrobě dospělého se zdá nasvědčovat spíše záměrnému blízkce následnému pohřbu dítěte, u hrobu 22 zřejmě současně s dalším dospělým jedincem. Jedinou pravou superpozicí jsou hroby 2, 34 a 37: dětské H 34 a 37 jsou rovnoběžné, orientované JZ–SV, mezi nimi ležel rovněž dětský H 2, orientovaný Z–V. Nejhlubší H 34 se dotýká boku H 2 jen rohem své prostorné jámy, takže vzájemnou následnost nelze stanovit, zato lebka v H 37 leží těsně na hraně hrobové jámy H 2, avšak o 28 cm výše, takže pohřeb mohl být uložen nad H 2, aniž by porušil starší pohřeb, zatímco při opačném postupu by sypký zásep staršího hrobu nedovolil větší zahloubení mladšího hrobu. Z toho vyplývá, že H 34 a 37 jsou mladší než H 2. Řídce rozmístěné hroby a jediná superpozice tří hrobů 2, 34 a 37 nasvědčují, že hroby musely být na povrchu označené.

Výbava zemřelých a chronologie (tab. 1, obr. 5)

Vyhodnocení výbavy je zatím pouze předběžné, neboť dosud nejsou konzervovány kovové předměty. Hrobů bez výbavy bylo 33 (34 pohřbů), 17 pohřbených mělo u sebe alespoň jeden předmět nebo více. Do kategorie přídatku jako projevu pohanských věrských představ přetrvávajících na jinak zjevně křesťanském hřbitově řadím vejce a nádoby. Význam vejce v hrobě bývá obvykle spatřován v symbolice vzkříšení k posmrtnému životu, není však vyloučen ani význam potraviny; to platí i na pohřebišti Triangl, neboť všechna vejce byla uložena u nohou nebo za nohama, kam byly kladeny i nádoby s potravou či nápojem (Dostál 1966, 29; Hanuliak 2004, 194–195). Vejce byla přiložena pouze do dětských hrobů 42, 26 a 38, z toho do hrobu 42 bylo vloženo po jednom vajíčku ke každé noze. Jediná keramická nádoba byla v hrobě novorozeněte spolu s vajíčkem (H 26). Obruce jako zbytek dřevěného vědérka byly nalezeny v nohách hrobů 25 a 31, tedy v jednom dětském hrobě a jednom hrobě dospělého. Celkový výskyt těchto relikvů starších pohřebních zvyklostí je malý.

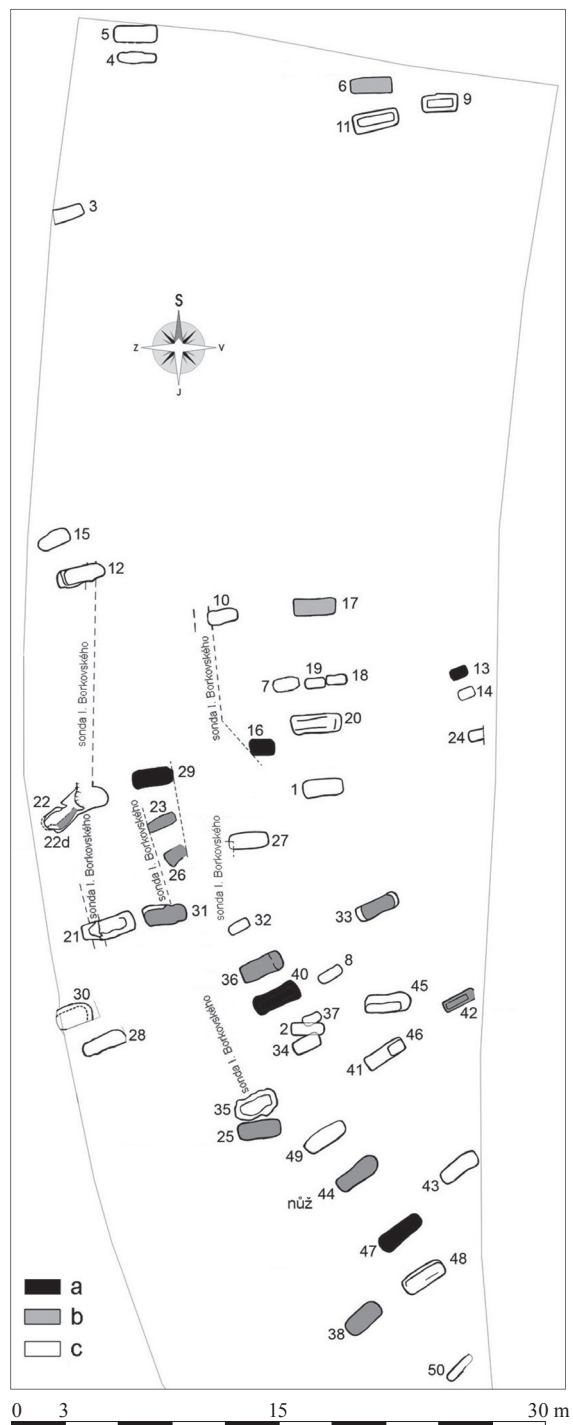
Nůž byl běžnou domácí potřebou a je také nejčastějším předmětem nalezeným v 11 hrobech v počtu 12 kusů. Osm nožů leželo u levého boku mužů, žen i jednoho dospívajícího dítěte, u pravé strany páteře se nože našly ve dvou hrobech žen. Pouze s nožem byli uloženi čtyři mrtví (H 22, 33, 36 a 44), jednou byl nůž v hrobě spolu s vědérkem (H 31), v ženských hrobech byl nůž v kombinaci se šperky. V nejbohatším hrobě celého pohřebiště (H 47) měla pohřbená dva nože, po každém boku jeden. Před konzervací je možno o nožích říci jen tolik, že byly vesměs malé velikosti. Žádný nůž nebyl nalezen v hrobě dítěte, což zřejmě poukazuje na skutečnost, že nože se do hrobů dostaly jako součást opasku na oděvu dospělých. Totéž platí o ženském šperku, jenž

byl součástí účesu (záušnice) a ozdobou hrdla (náhrdelníky), případně prstů (prsteny). Šperk mohl být a také býval nositelem informace o sociálním statutu rodiny zemřelé, nemáme však žádnou možnost posoudit, zda jde o informaci vyčerpávající, tedy zda skutečně vždy rodina vystrojila svou zemřelou způsobem odpovídajícím společenskému postavení a bohatství rodiny, nebo zda se tak stávalo jen někdy. Z deseti ženských hrobů byly čtyři s jistotou bez přídavku (o H 8 to nemůžeme říci, neboť jeho horní část chybí), v jednom byl pouze nůž u pasu a jen čtyři ženy byly pohřbeny se šperky, dvě s párem záušnic (H 6, 23 i s nožem), jedna se třemi záušnicemi a jedním korálkem, jenž byl však nalezen v prostoru dutiny břišní (H 17), a samozřejmě žena v nejbohatším hrobě 47 měla šperky více druhů a ve větším počtu (viz dále). Obvyklý počet záušnic byl dvě (H 6, 23) až tři (H 17), s větším počtem záušnic byly uloženy děti, a to Infans III v H 29 s osmi esovitými záušnicemi a Infans I v H 13 se sedmi esovitými záušnicemi. V H 25 kromě zmíněného věděčka v nohách mělo dítě stáří Infans II náhrdelník ze tří jantarových korálků a jednoho skleněného. Nakonec uvádím tři výjimečně vybavené hroby, jeden mužský, jeden dětský a jeden ženský. Jediným pohřbem s odznakem jezdeckého stavu byl H 40, v němž ležel muž ve věku 25–40 let s nožem u boku a ostruhami upevněnými na botách řemínky, z nichž se zachovaly drobné přezky. Za bohaté (v rámci pohřebiště) považuji H 16 tří- až čtyřletého dítěte s náhrdelníkem z osmi gombíčků, deseti stříbrných korálků a stříbrné kaptorgy a H 47 ženy ve stáří 30–45 let se 16 záušnicemi s očky, náhrdelníkem ze čtyř skleněných a pěti jantarových korálků a dvou stříbrných závěsků, se třemi prstýnkami na obou rukou a dvěma noži. Všechny tři hroby leží rozptýleny mezi ostatními, takže z jejich polohy nelze usuzovat na příbuzenské vazby.

Přesto, že šperky dosud nebyly konzervovány a nelze provést jejich analýzu, je možné pohřebiště datovat podle toho, že na jedné straně v hrobech až na jedinou výjimku (hrob novorozeněte) chybí keramika, neobjevují se skleněné příčně i podélně členěné korálky ani náušnice velkomoravské tradice a v mužských hrobech se až na dva hroby s noži a s výjimkou H 40 nevyskytuje výbava; na druhé straně ostruhy mají dlouhý bodec, objevují se záušnice s očky a esovité záušnice malých průměrů do 20 mm z relativně tenkého drátu (pokud lze soudit před konzervací), objevují se korály jantarové, skleněné jednodílné kulaté, jeden karneolový a korálky a gombičky ze stříbrného drátu, obdobné (posuzováno před konzervací) jako dosud nepublikované nálezy z Lumbeho zahrady. Z uvedených skutečností vyplývá prozatímní závěr: hroby byly ukládány v průběhu 10. století. Na základě superpozice dětských hrobů 2, 34 a 37 se zdá, že hroby s orientací Z–V jsou starší než hroby s orientací JZ–SV, tato hypotéza však bude ověřena až po analýze hrobové výbavy.

Závěry

Prvním zjištěním vyplývajícím z výzkumu je to, že dříve samostatně uváděná pohřebiště „strahovská cihelna“ a „Patočkova ulice“ jsou částmi jediného. Část Triangl, jejíž označení nyní může nahradit druhý z názvů, je v kontextu celého pohřebiště patrně jeho mladší částí, starší pohřby s keramikou se nalézaly níže na svahu (Tomková 2006, 106–114). Pohřebiště svým charakterem – hroby rozptýlené v ploše – patří k nekostelním venkovským hřbitovům ve volném terénu (Dostál 1966, 98; Krumphanzlová 1966, 280; Tomková 2005, 159). Lidé na něm pohřbení však nebyli obyčejnými vesničany, podle antropologických závěrů (viz Stránská 2014, 331–345) nevykonávali těžkou fyzickou práci rolníků. Je pravděpodobné, že byli ve služebném poměru k Pražskému hradu a jeho knížeti, pro něž vykonávali specializované činnosti, jejichž ráz ovšem bez znalosti příslušného sídliště nelze určit.

Obr. 5. Vybava zemřelého. Kategorie: a – 7 a více předmětů, b – 1–5 předmětů, c – bez vybavy. Grafika autorka.

Abb. 5. Ausstattung eines Verstorbenen. Kategorien: a – 7 und mehr Gegenstände, b – 1–5 Gegenstände, c – ohne Beigaben. Grafik von der Verfasserin.

Literatura

- BORKOVSKÝ, I., 1969: Pražský hrad v době knížecí. Praha.
 – 1972: Die Prager Burg zur Zeit der Přemyslidenfürsten. Praha.
- DOSTÁL, B., 1966: Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě – Slawische Begräbnisstätten der mittleren Burgwallzeit in Mähren. Praha.
- FROLÍKOVÁ-KALISZOVÁ, D., 2000: Pokus o analýzu slovanského pohřebiště v Praze-Motole – Versuch einer Analyse des slawischen Gräberfelds in Prag-Motol, PA XCI, 201–249.
- HANULIAK, M., 2004: Velkomoravské pohrebiská. Pochovávanie v 9.–10. storočí na území Slovenska – Grossmährische Gräberfelder und Bestattung im 9.–10. Jahrhundert auf dem Gebiet der Slowakei. Nitra.
- KOČÁROVÁ, R.–KOČÁR, P., 2010: Analýza dřevěných artefaktů z Klecan. In: Profantová, N. a kol., Klecany. Raně středověká pohřebiště. 2. díl, 27–28. Praha.
- 2013: Praha Střešovice – Triangle. Zpráva o analýze dřeva z hrobů, č. analýzy 30/13, součást NZ č. TX-2013-2514 uložená v archivu ARÚ AV ČR, v. v. i., Praha.
- KOČÁROVÁ, R.–KOČÁR, P.–KAPLAN, M., 2013: Analýza uhlíků a dřev ze žalovských pohřebišť. In: Tomková, K. a kol., Levý Hradec v zrcadle archeologických výzkumů. Pohřebiště. Díl I, 348–353. Praha.
- KRUMPHANZLOVÁ, Z., 1966: Der Ritus der slawischen Skelettfriedhöfe der mittleren und jüngeren Burgwallzeit – Ritus slovanských kostrových hřbitovů střední a mladší doby hradištní v Čechách, PA LVII, 277–327.
- STAŠŠÍKOVÁ-ŠTUKOVSKÁ, D.–FABIŠ, M.–THURZO, M.–KORYTÁROVÁ, O.–REINPRECHT, L., 1994: Absolutná dekompozícia na pohrebiskách – prvé výsledky experimentov v Borovciach – Absolute decomposition in cemeteries – the result of the experiments at Borovce, SlArch XLII, 187–210.
- STRÁNSKÁ, P., 2014: Antropologická analýza lidských kostrových pozůstatků z raně středověkého pohřebiště v Praze-Střešovicích, poloha Triangle – Anthropologische Analyse menschlicher Skelettüberreste von dem frühmittelalterlichen Gräberfeld in Prag-Střešovice, Lage Triangle, AH 39, 331–345.
- TOMKOVÁ, K., 2005: Pohřební ritus na Pražském hradě a jeho předpolích ve středověku a novověku – charakteristika a vývoj – Der Bestattungsritus auf der Prager Burg und auf ihren Vorfeldern im Mittelalter und der Neuzeit – Beschreibung und Entwicklung. In: Castrum Pragense 7. Díl I.1, 159–196; Castrum Pragense 7. Díl I.2, 2006, 266–268. Praha.
- 2006: Raně středověká pohřebiště na předpolí Pražského hradu I – Frühmittelalterliche Gräberfelder auf dem Vorfeld der Prager Burg I. In: Castrum Pragense 7. Díl I.2, 5–128, 278–279. Praha.
- TOMKOVÁ, K.–STRÁNSKÁ, P., 2011: K nestandardním projevům pohřebních aktivit na předpolí Pražského hradu – On non-standard manifestation of funerary activities in the foreground of Prague Castle, Archeologie ve středních Čechách 15, 553–561.
- UNGER, J., 2011: Druhotné zásahy do hrobů na pohřebišti z 9. a 11. stol. v Divákách, okr. Břeclav, Acta archaeologica Opaviensia 4, 151–159.

Zusammenfassung

Ein Gräberfeld aus dem 10. Jhd. in Prag-Střešovice – vorläufiger Bericht

Die Fundstelle erstreckt sich über den Süd- bis Südosthang eines zum Brusnice-Tal hin abschüssigen, langezogenen Bergrückens. Der Raum unterhalb der barocken Mauern des Hradšchins zwischen dem Bachlauf Brusnice und des an einem Hang liegenden historischen Dorfes Střešovice wurde im 19. Jahrhundert von der Strahover Ziegelei abgebaut (Abb. 1). Aus dieser Zeit stammen die verzeichneten Skelettgräber mit teilweiser Steinverkleidung und mit Beigaben von Gefäßen, Glas-, Bernstein- und Halbedelsteinperlen, in einem Fall mit einer Axt und Sporen (zuletzt Tomková 2006, 106–110). In Parzelle 901 legte K. Tomková ein Gräberfeld, dessen Existenz I. Borkovský erwähnte (Borkovský 1969, 37), von dessen Grabung jedoch weder eine Dokumentation, noch Funde erhalten geblieben sind. Bei der Grabung von 2012 wurden Gruben gefunden, die aus mehreren Epochen der Frühzeit stammen, 49 Grabgruben eines frühmittelalterlichen Gräberfeldes, ein Grab der Aunjetitzer Kultur (G 39) und zahlreiche neuzeitliche bis rezente Eingriffe, einschließlich neun Liniengräben, in denen wir I. Borkovskýs Sondierungsgrabungen aus dem Jahre 1924 identifizierten (Abb. 2). Dadurch wurde das von ihm untersuchte „verlorene“ Gräberfeld lokalisiert. Bei der Grabung haben wir auch den Grund dafür

geklärt, warum weder Funde noch Dokumentation existieren. I. Borkovský ließ die entdeckten Skeletts zusammen mit den Funden nämlich mit Teerpappe abdecken und wieder zuschütten. In den Verfüllungen wurde Material von der Frühzeit bis zum Jahr 1924 gefunden (eine Einkronenmünze). Leider haben seine Gräben die Umrisse der untersuchten Objekte häufig nicht respektiert, und wir können uns auch nicht sicher sein, ob die Grabausstattung in situ gelassen oder mit ihr manipuliert wurde.

Der von uns untersuchte kleine Teil eines ursprünglich viel größeren Gräberfeldes enthielt in 49 Grabgruben die Überreste von 46 einzeln bestatteten Individuen (Abb. 2), ein Doppelgrab von wahrscheinlich gleichzeitig bestatteten Kindern (G 7), ein Erwachsenengrab mit an den Beinen liegendem Schädel eines Kindes (G 41 und 46), ein Grab mit der Bestattung zweier Erwachsenen, eines Kindes und der unteren Extremität eines weiteren Erwachsenen (G 22) und eine leere Grabgrube (G 43). In den Kindergräbern 32 und 38 wurden Teile der Beinknochen eines erwachsenen Individuums beigelegt. Außerhalb der Grabgrube fand man Knochenfragmente von Kindern und Erwachsenen, die sowohl aus durch neuzeitliche und rezente Eingriffe zerstörten frühmittelalterlichen Gräbern, als auch aus den Aunjetitzer Gräbern stammen können. Insgesamt wurden 52 bestattete Individuen anthropologisch und 51 archäologisch (ohne sekundäre Bestattung der Extremitäten) ausgewertet.

Fünfundzwanzig Gräber mit SW–NO-Orientierung konzentrieren sich im südlicheren Teil des Gräberfeldes und bilden ungefähr in nordsüdlicher Richtung verlaufende Reihen, während 23 Gräber mit einer annähernd W–O-Orientierung über den nördlicheren Teil des Gräberfeldes verstreut waren und eine unregelmäßige, eher gruppenartige Verteilung aufwiesen. Im mittleren Teil treffen Gräber beider Orientierungen aufeinander (Abb. 3). Die Grabgruben hatten meist eine längliche Form mit abgerundeten Ecken, leicht abgeschrägten Wände und ungefähr ebenem Boden. Die Tiefen bewegen sich von relativ 0 bis 66 cm, wobei die meisten Tiefen zwischen 20 bis 50 cm oszillieren. Eine solch flache Beisetzung der Verstorbenen ist bei jungburgwallzeitlichen Gräberfeldern üblich. Weil die Gräber in einen Hang eingegraben wurden, weist ihr Boden an Kopf und Füßen häufig einen Höhenunterschied von bis zu 10 cm auf. Die übliche Breite der Grabgruben bewegt sich am Boden zwischen 50 und 80 cm, eine größere Breite taucht meist in Gräbern auf, die Spuren eines Holzсарges oder eine Steinverkleidung aufweisen. Der Freiraum hinter Kopf und Füßen betrug für gewöhnlich 20–30 cm. Längen über 230 cm sind mit Grabstörungen oder wiederum mit der Innenkonstruktion verbunden. Man kann sagen, dass die Erwachsenengräber geräumig, bis auf Ausnahmen (G 11, 47) jedoch keineswegs übermäßig groß waren. Bei den scheinbar schmalen Gruben von Erwachsenen (G 4, G 8, G 50) handelt es sich nur im unteren Teil um flache Grabgruben, deren größerer oberer Teil mit dem Ackerboden abgetragen wurden (Tab. 1). Die Verstorbenen wurden in ausgestreckter Lage auf dem Rücken beigelegt, der Schädel lag auf dem Hinterkopf, und die Arme neben dem Körper waren ebenso wie die Beine ausgestreckt. Abweichungen in der Lage von Schädel und Arme können zumeist durch ihre Verlagerung im primären Hohlraum erklärt werden, in einigen Fällen kam es aufgrund von Aktivitäten von in der Erde lebenden Tieren zu einer Verlagerung. Wenn man mal von in neue Grabgruben gelegten Körperteilen von älteren Bestattungen absieht, wurden keine Anzeichen von absichtlich erfolgten postmortalen Eingriffen hinsichtlich dessen festgestellt, in welcher Lage die Verstorbenen beigelegt wurden. Das Vorhandensein von Holz in den Gräbern reichte von relativ gänzlich erhaltenen Bretterresten über Holzfasern bzw. Mulm bis zu bloßen Umrisen, die sich in Form eines dunkleren Erdstreifens abzeichneten, oder lediglich als kleinerer, scheinbar eingetiefter Raum in Erscheinung traten, der in der hellen Verfüllung des ganzen Grabens mit dunklerem Lehm verfüllt war. Die Verstorbenen wurden offenbar in tragbaren Särgen beigelegt, die aus mit Tischlerverbindungen zusammengefügtten Brettern ohne die Verwendung von Nägeln oder Bändern bestanden. Gemäß der Analyse verwendete man Kieferholz (in den Gräbern 3, 15, 42, 48 a 50), in Ausnahmefällen Fichte oder Tanne. Eine technisch weniger anspruchsvolle Herrichtung des Grabes stellt die Verwendung von Steinen dar (Abb. 4). An der Fundstelle verwendete man Steine lokaler Herkunft, d.h. Pläner, Sandstein, Quarzstein, meistens in Form von großen oder mittelgroßen Steinen. Die Auswertung der Ausstattung ist bislang lediglich

vorläufig, da die Metallgegenstände bisher noch nicht konserviert wurden und beim Schmuck bis auf Ausnahmen unbekannt ist, woraus er gemacht wurde (Abb. 5, Tab. 1).

Das Gräberfeld kann anhand dessen datiert werden, dass einerseits bis auf eine einzige Ausnahme (Neugeborenengrab) in den Gräbern einerseits Keramik fehlt, keine quer- oder längsgegliederten (olivenförmige) Glasperlen, auch keine Ohrringe großmährischer Tradition vorkamen, andererseits es in den Männergräbern bis auf zwei Gräbern mit Messern und der Ausnahme G 40 keine Beigaben gab, ferner die Schläfenringe mit Ösen und die S-förmigen Schläfenringe kleine Durchmesser bis 20mm aufweisen und aus relativ dünnem Draht sind (soweit sich dies vor der Konservierung beurteilen lässt), die Sporen aus dem Grab 40 einen langen Dorn haben, Bernsteinperlen, einteilige runde Perlen, eine Karneolperle und Perlen aus Silberdraht vorkommen, ähnlich (vor der Konservierung nach zu urteilen) den bisher nicht veröffentlichten Funden aus dem Lumbe-Garten auf der Prager Burg. Aus den hier angeführten Tatsachen ergibt sich folgende vorläufige Schlussfolgerung: die Gräber wurden im 10. Jahrhundert angelegt, eher in der zweiten Jahrhunderthälfte. Die früher selbständig aufgeführten Gräberfelder „Strahover Ziegelei“ und „Patočkova-Str.“ – heute Lage Triangl – sind Bestandteile eines einzigen Gräberfeldes. Die Lage Triangl ist im Kontext des gesamten Gräberfeldes offensichtlich sein jüngerer Teil, ältere Bestattungen mit Keramik befanden sich weiter unten am Hang (Tomková 2006, 106–114). Das Gräberfeld zählt seinem Charakter nach mit den über die Fläche verstreuten Gräbern zu den ländlichen, offenbar kirchenfreien Friedhöfen (Krumphanzlová 1966, 279–280; Dostál 1980, 292; Tomková 2005, 159). Die darauf bestatteten Menschen waren jedoch keine gewöhnlichen Dorfbewohner, übten den anthropologischen Schlussfolgerungen nach (vgl. Stránská 2014, 333–347) keine schwere physische Arbeit von Bauern aus und standen offenbar in einem Dienstverhältnis zur Prager Burg und deren Fürsten, für die sie spezialisierte Tätigkeiten verrichteten, deren Charakter freilich ohne Kenntnis der entsprechenden Siedlung nicht bestimmt werden kann.

PhDr. Drahomíra **Frolíková-Kaliszová**, Ph.D., Archeologický ústav AV ČR, Praha, v. v. i., Letenská 4, 118 01 Praha 1, frolikova@arup.cas.cz

